

Strassborg 30. nóvember 2017

RÁÐGJAFARÁÐ EVRÓPSKRA SAKSÓKNARA (CCPE)

Álitsgerð CCPE nr. 12 (2017)

um

„Hlutverk saksóknara í tengslum

við réttindi brotþola og vitna í meðferð sakamála

I. Inngangur: Tilgangur og gildissvið álitsgerðarinnar

1. Ráðgjafaráð evrópskra saksóknara (CCPE) var stofnað af ráðherranefnd Evrópuráðsins árið 2005 til þess að veita álitsgerðir varðandi starfsemi embætta saksóknara og til að efla virka framkvæmd á tilmælum Rec(2000)19 frá ráðherranefndinni til aðildarríkja um hlutverk saksóknara í refsivörslukerfinu.
2. Ráðherranefndin fól CCPE að útbúa og framfylgja árið 2017 álitsgerð um hlutverk saksóknara í tengslum við réttindi brotþola og vitna í meðferð sakamála. CCPE vann þessa álitsgerð á grundvelli svara frá 31 aðildarríki við spurningalista.¹
3. Tilgangur þessarar álitsgerðar er að ákvarða hvernig saksóknarar geti sinnt starfi sínu með mestu gæðum og skilvirkni varðandi hlutverk þeirra í að vernda réttindi brotþola og vitna sem brotin hafa áhrif á. Þessi álitsgerð veður einkum athygli á hlutverki saksóknara í að vernda þessa einstaklinga þegar þeir teljast vera berskjaldaðir á ýmsum stigum meðferðar sakamáls og meðan á fullnustu dómsúrskurðar stendur, þar sem brotþolar og vitni geta einnig verið berskjölduð á því stigi og jafnvel að því loknu.
4. CCPE bendir á að í aðildarríkjum þar sem saksóknarar sinna störfum utan við svið réttarreglu, gilda meginreglur og tilmæli þessarar álitsgerðar einnig, að breyttu breytanda, um þau störf.
5. Aðildarríki Evrópuráðsins hafa mismunandi lagaramma og skipulagsramma fyrir embætti saksóknara, en einnig sameiginleg einkenni. Nefna má sem dæmi að ekki sinna öll embætti saksóknara rannsókn sakamála. Því eiga ekki allir þættir sem fjallað er um í álitsgerðinni við um öll aðildarríki. Þó ættu saksóknarar í öllum aðildarríkjum að huga einkum að vernd réttinda brotþola og vitna í meðferð sakamála og bregðast við með mikilli virðingu fyrir lögum og mannréttindum.

¹ Sjá skjalið CCPE (2017) eða

http://www.coe.int/t/dghl/cooperation/ccpe/opinions/Travaux/Compilation_CCPE_avis%2012.pdf

6. Álitsgerð þessi staðfestir mikilvægi samningsins um verndun mannréttinda og mannfrelsis (nefnist hér eftir „ECHR“), og einnig viðkomandi dómaframkvæmdar Mannréttindadómstóls Evrópur (nefnist hér eftir „ECtHR“). Einnig tekur álitsgerðin mið af mörgum samningum Evrópuráðsins ² og öðrum gerningum refsiréttar, þar á meðal ályktun (77) 27 um bætur til brotþola, tilmælum R (85) 11 um stöðu brotþola innan ramma refsiréttar og málsmeðferðar, tilmæla R(87)21 um aðstoð við brotþola og varnir gegn níðingshætti, tilmæla Rec (2005)9 um verndun vitna og uppljóstrara, viðmiðunarreglum um verndun fórnarlamba hryðjuverka (2005), tilmæla Rec (2006)8 um aðstoð við þolendur brota og tilmæla Rec (2012)11 frá ráðherranefndinni um hlutverk saksóknara utan sviðs refsivörslukerfisins. Þessi álitsgerð er líka byggð á nýjustu álitsgerðum CCPE. ³
7. CCPE hefur einnig tekið mið af viðkomandi gögn SP⁴ sem og reglum um faglega ábyrgð og yfirlýsingu um grundvallarskyldur og réttindi saksóknara, sem alþjóðasamtök saksóknara (IAP) samþykktu árið 1999.

2. Skilgreiningar

8. Að því er varðar þessa álitsgerð eru brotþolar einstaklingar sem hafa beint eða óbeint orðið fyrir líkamlegum, tilfinningalegum, félagslegum, efnahagslegum eða öðrum skaða vegna brots á lögum. Þessi skilgreining útilokar ekki lögaðila sem kunna að nýta sér viðeigandi ákvæði álitsgerðarinnar. „Vitni“ er einstaklingur sem óháð stöðu sinni gagnvart lögum um málsmeðferð, býr yfir upplýsingum sem varða uppljóstrun, handtöku, úrskurð og mat á gögnum í rannsókn og meðferð sakamáls.
9. Þótt brotþoli sé ekki endilega aðili að meðferð sakamáls gegnir hann/hún mikilvægu hlutverki í réttarfarsferlinu. Brotþolar geta einnig verið vitni og skulu meðhöndlaðir sem slíkir, ef landslög kveða ekki á um sérstaka málsmeðferð fyrir brotþola.
10. Að því er varðar þessa álitsgerð þá eru berskjaldaðir aðilar, hvort sem það eru brotþolar eða vitni, þau sem vegna aldurs (börn, aldrað fólk), aðstæðna, þroska eða fötlunar (andleg eða líkamleg) eru í meiri hættu til að verða fyrir áverkum (líkamlegir eða andlegir) en aðrir. Þolendur pyntinga og annars konar ómennskrar og lítilsvirðandi meðferðar eru sérstaklega berskjaldaðir og ættu saksóknarar að taka sérstakt tillit til þeirra að því er þetta varðar.

² Sjá lista yfir samninga í neðanmálsgreinum 20 og 21.

³ Sjá einkum álitsgerð nr. 1 (2007) um „Leiðir til að bæta alþjóðlegt samstarf í refsvörslukerfinu“, álitsgerð nr. 5 (2010) um saksóknara og sakamál ungmenna, álitsgerð nr. 8 (2013) um samband saksóknara og fjölmiðla, álitsgerð nr. 9 (2014) um evrópskar venjur og meginreglur varðandi saksóknara, þar á meðal „Rómarsáttmálann“, álitsgerð nr. 10 (2015) um hlutverk saksóknara í sakamálarannsóknum, álitsgerð nr. 11 (2016) um gæði og skilvirkni starfs saksóknara, þar á meðal í baráttu við hryðjuverk og alvarleg og skipulögð brot.

Sjá einkum yfirlýsingu um grundvallarreglur réttvísi fyrir brotþola og misbeitingu vald sem allsherjarþing SP samþykkti 1985, viðmiðunarreglur um hlutverk saksóknara (1990), samning Sameinuðu þjóðanna um fjölþjóðlega skipulagða glæpi (2000) og 2003 bókunina til að koma í veg fyrir, hindra og refsa fyrir mansal, einkum Konur og börn, sem fylgir samningi SP gegn fjölþjóðlegum skipulögðum glæpum, staða og hlutverk saksóknara: Skrifstofa SP um fíkniefni og brot og handbók alþjóðasamtaka saksóknara (2014).

⁴ Sjá einkum yfirlýsingu um grundvallarreglur réttvísi fyrir brotþola og misbeitingu vald sem allsherjarþing SP samþykkti 1985, viðmiðunarreglur um hlutverk saksóknara (1990), samning Sameinuðu þjóðanna um fjölþjóðlega skipulagða glæpi (2000) og 2003 bókunina til að koma í veg fyrir, hindra og refsa fyrir mansal, einkum Konur og börn, sem fylgir samningi SP gegn fjölþjóðlegum skipulögðum glæpum, staða og hlutverk saksóknara: Skrifstofa SP um fíkniefni og brot og handbók alþjóðasamtaka saksóknara (2014).

11. Þegar vísað er til löggæslustofnana í álitserðinni má segja að það feli í sér í aðildarríkjunum, lögreglu, rannsóknarstofnanir, öryggissveitir, saksóknara eða embætti saksóknara, innan ramma viðkomandi valdsviðs.

3. Réttindi brotþola og vitna og verndarráðstafanir

12. Hver sá sem er brotþoli og/eða vitni að broti, getur orðið fyrir andlegu, líkamlegu, félagslegu, efnahagslegu eða annars konar meini og sumir ná sér aldrei að fullu eftir það. Þetta tjón getur einnig beint eða óbeint haft áhrif á þá sem næst þeim standa.
13. Til að virða mannlega reisn og tryggja öryggi þeirra ætti refsivörslukerfið að hafa til staðar réttindi og verndarúrræði fyrir brotþola og vitni, sem allir aðilar réttarferlisins ættu að virða.
14. Slík ákvæði geta einnig stuðlað að því að tryggja betri samvinnu við brotþola og vitni sem finnst þau njóta tilhlýðilegrar verndar. Enn fremur er mikilvægt að tryggja að brotþola og vitni, einkum þau sem eru berskjölduð, fái viðeigandi umönnun, ráðgjöf og stuðning.
15. Brotþolar skulu fá upplýsingar um öll réttindi sín til málsvara og réttindi og skyldur varðandi aðild og fá snör og skilvirk viðbrögð við þörfum sínum, til dæmis að hafa aðgang að úrræðum þeim til verndar og að fullnægjandi bótum fyrir orðið tjón. Einnig er mikilvægt að refsivörslukerfið kveði á um fullnægjandi viðbrögð til að koma í veg fyrir afleiðda þolendavæðingu (sjá málsgreinar 32-38 hér fyrir neðan).
16. Sérlega berskjaldaðir einstaklingar kunna að þurfa sérstaka vernd. Þrátt fyrir það skal almennt sýna brotþolum og vitnum sanngirni og virða regluna um að allir hljóti sömu meðhöndlun.
17. Réttindi brotþola og vitna kunna að vera mismunandi eftir stigi meðferðar viðkomandi sakamáls. Varðandi tilkynningu brots þá hefur brotþoli rétt⁵ til að vekja athygli yfirvalda á brotinu og að fá upplýsingar frá tengilið lögreglu eða saksóknarvalds og á máli sem hann/hún getur skilið:
- um hvernig leggja meg fram kæru;
 - um réttindi sín meðan málsmeðferð og þinghald stendur yfir;
 - um tiltækni lögmanns, ráðgjafar og aðstoðar;
 - um möguleika á að krefjast bóta, þar sem það á við (fyrir tilfinningalegan og/eða efnahagslegan skaða);
 - um þann möguleika, þar sem það á við, að fá endurgreiddan málskostnað og annan tengdan kostnað og útgjöld.
18. Brotþoli á einnig rétt á að óska eftir og fá, samkvæmt lögum, upplýsingar:
- um framvindu málsmeðferðar, gagnaöflun og ákvörðun saksóknara að höfða mál (og fyrir hvaða brot) eða að höfða ekki mál, eða að leggja til aðrar leiðir til lausnar ágreinings og röksemdir fyrir slíkum ákvörðunum;

⁵ Í sumum réttarkerfum er skylda að tilkynna.

- um vettvang og dagsetningu réttarhalda, rétt sinn til að vera viðstaddur/viðstödd og fá að tjá sig í málsmeðferðinni fyrir dómi og fá lögmann sér til fyrirvars þar sem lög kveða á um það, hafa aðgang að gögnum og geta áfrýjað;
- um verndarráðstafanir sem kunna að vera gerðar fyrir hann/hana, nánar tiltekið til að vernda nafnleynd hans/hennar, persónugögn og öryggi samkvæmt eðli brotsins og kringumstæðum málsins;
- um tiltæka félagslega aðstoð, læknaaðstoð og aðra hjálp (til dæmis stuðningsþjónusta brotaþola, heilsugæslustöð, athvörf og neyðarskýli) sem kunna að koma að gagni;
- um breytingar varðandi fangavist sem sakborningur er dæmdur til og hvenær hann/hún verði mögulega látin(n) laus;
- um hvernig kvörtunum verði komið á framfæri innan og utan svæðis og aðgang að fyrirkomulagi þeirra.

19. Í þessu samhengi er þetta mögulegt:

- Þátttaka sérfræðinga í fyrirtekt málsins, svo sem sálfræðingar, læknar eða aðrir sérfræðingar til að aðstoða saksóknara, löggæslufirvöld eða dómstóla (til dæmis ef um er að ræða kynferðisofbeldisbrot, heimilisofbeldi, mansal eða barnaklám),
- Inngrip sérsveita og hæfra og þjálfaðra starfsmanna til að taka þátt í yfirheyrslum eða skoðun;
- Notkun starfsmanna af sama kyni og brotaþoli, ef það á við, einkum í tilteknum tegundum brota (t.d. í kynferðisbrotamálum eða brotum gegn kynfrelsi, heimilisofbeldi) til að taka þátt í yfirheyrslum eða skoðun;
- Sérstakar áætlanir á vegum ríkisins til vitnaverndar;
- Þörfin fyrir að forðast samskipti við sakborning og til að koma í veg fyrir að brotaþolar beri ítrekað vitni, ef þess er ekki brýn þörf, til að koma í veg fyrir afleiddan níðingshátt;
- Notkun sérstakrar aðstöðu fyrir vitnisburð (t.d. sérstakt húsnæði sniðið fyrir börn, öruggar biðstofur, sérstök herbergi í dómhúsi eða utan dómhúsa, vitnisburður er veittur utan vinnutíma, notkun tvöfaldrar spegla, myndbandsupptaka eða hljóðritun, lokað myndavélakerfi eða bein myndsending fyrir vitnisburð brotaþola, ef þörf krefur, með brenglun á rödd og andliti).

20. Brotaþolar og vitni, þar sem það á við, ættu einnig að fá upplýsingar, einkum við mjög alvarlegar kringumstæður, um handtöku sakbornings og/eða lögbriðs, lausn úr varðhaldi eða flóttu.

4. Hlutverk saksóknara í verndun réttinda brotaþola og vitna

Hlutverk og skyldur saksóknara gagnvart brotaþolum og vitnum

21. Hlutverk saksóknara varðandi verndun réttinda brotaþola og vitna er í mörgum aðildarríkjum samkvæmt ákvæðum laga en getur einnig verið samkvæmt lagahefðum,

saksóknarstefnum eða siðareglum.⁶ Það er skylda saksóknara að hafa til leiðsagnar faglegar siðareglur eins og þær eru þar skilgreindar.

22. Saksóknarar ættu ætíð að koma fram við brotþola og vitni með virðingu, án mismununar og með óhlutdrægni og taka tilhlýðilegt tillit til kringumstæða einstaklinga.
23. Saksóknarar ættu að beita traustri dómgreind við að sinna skyldum sínum, þar á meðal í samskiptum við brotþola og vitni, einkum ef þau eru berskjölduð.
24. Saksóknarar skulu taka tillit til lögmætra hagsmuna vitna og sjónarmiða og hugðarefna brotþola þegar persónulegir hagsmunir þeirra eru í húfi og efla eða gera ráðstafanir til að tryggja að brotþolar og vitni fá upplýsingar um réttindi sín og skyldur og þróun í meðferð sakamálsins.
25. Á öllum stigum málsmeðferðarinnar ætti að vera markmið saksóknara að vernda mannlega reisu, einkalíf og fjölskyldulíf og persónulegt öryggi brotþola og vitna og tryggja réttindi þeirra varðandi málsmeðferðina, þar á meðal rétt til upplýsinga og, þar sem það á við, rétt brotþola á lagaaðstoð og bótum.
26. Hlutverkinu að vernda réttindi brotþola og vitna má gegna í samvinnu við löggæslustofnanir og dómstóla eða vísa því til þeirra og fer það eftir löggjöf viðkomandi lands.
27. Saksóknarar ættu að skylda brotþola og vitni að sækja málsmeðferð fyrir dómi þegar vitnisburður þeirra er mikilvægur fyrir sókn og vörn málsins eða þess er krafist með lögum. Miðað við mikilvægi vitnisburðar brotþola/vitna, ættu aðildarríki að koma á fyrirkomulagi innan ramma laga og stofnana fyrir yfirheyrslu brotþola og vitna til að þau geti sagt frá að vild og í öryggi.
28. Samkvæmt ECtHR má í málsmeðferð vega réttindi varnar til að vernda brotþola/vitni, einkum að því er varðar friðhelgi einkalífs þeirra. Því má gera tilteknar ráðstafanir til að vernda vitni/brotþola.⁷
29. Sérstakar verndarráðstafanir eru fyrirkomulag sem tryggja líkamleg og andleg heilindi brotþola/vitna, sem og fjölskyldna þeirra, þegar það á við og einnig friðhelgi eigna þeirra.
30. Að því er þetta varðar ætti að veita brotþolum/vitnum sérstaka vernd fyrir vitnisburð þeirra, á meðan og að honum loknum til að bregðast við mögulegum áhyggjum sem þau kunna að hafa af lífi sínu, heilsu og eignum eða fjölskyldum sínum.

⁶ Sjá einnig tilmæli Rec (2000)19, málsgreinar 32 og 33: 32. Saksóknarar skulu taka viðeigandi tillit til hagsmuna vitna, einkum grípa til eða efla úrræði til að vernda líf þeirra, öryggi og friðhelgi, eða sjá til þess að slíkum úrræðum verði beitt.

33. Saksóknarar skulu taka tilhlýðilegt tillit til sjónarmiða og hugðarefna brotþola þegar persónulegir hagsmunir þeirra verða fyrir áhrifum og gera eða efla ráðstafanir til að tryggja að brotþolar séu upplýstir um réttindi sín og gagn málsmeðferðarinnar.

⁷ Sjá úrskurð ECtHR í málinu *S.N gegn sænska ríkinu*, 2. júlí 2002.

31. Saksóknarar, lögreglu og annað starfsfólk löggæslu ætti að geta beitt sérstökum verndarráðstöfunum eftir aðstæðum viðkomandi sakamáls og að því mark sem líf, heilsa og eignir brotþola/vitna eða fjölskyldna þeirra eru í húfi.

Koma í veg fyrir afleiddan níðingshátt

32. Afleiddur níðingsháttur er mein sem er ekki beint af völdum lögbrjóts heldur verður til vegna gerða saksóknara, löggæsluaðila eða dómsyfirvalda sem hafa áhrif á brotþola. Saksóknarar ættu að leitast við að forðast afleiddan níðingshátt af þeirra völdum.
33. Tilteknir brotþolar, einkum í málum sem varða heimilisofbeldi, kynferðisbrot, mansal, hryðjuverk og ólöglega flutninga milli landa geta uppfyllt skilyrði fyrir sérstaka stöðu -stöðu brotþola sem er sérstaklega berskjaldaður -vegna ofbeldis eða hótana um ofbeldi sem þau kunna að verða fyrir, sem og hættu á afleiddum níðingshætti.
34. Ófagleg vinnubrögð saksóknara, lögreglu, annarra löggæsluaðila eða dómsyfirvalda geta einnig leitt til afleidds níðingsháttar. Skortur á skilningi á tilteknum aðstæðum brotþola getur skapað tilfinningu um einangrun, óvissu og skort á trú á dómskerfið af hálfu brotþola.
35. Ófagleg, langdregin eða síðbúin rannsókn og saksókn getur leitt til óbætans missis á gögnum, eða strítt gegn þeirri kröfu að máli verði lokið innan hæfilegs tíma eða fyrningarfrests.
36. Fyrir tiltekin afbrot (t.d. heimilisofbeldi, kynferðisofbeldi, mansal, hryðjuverk, ólöglegan flutning milli landa) ættu saksóknarar að geta sérhæft sig, aflað sér þekkingar á réttarsálfræði og nýta sér faglega fræðslu, til að þeir geti sinnt þessum tegundum mála hratt og örugglega.
37. Þar sem önnur yfirheyrsla viðkvæmra brotþola er ekki möguleg, þægileg eða nauðsynleg, ætti að nota myndupptök og hljódupptök en þó ætíð með tilhlýðilegri virðingu fyrir andmælaréttinum.
38. Til að forðast afleiddan níðingshátt, ætti yfirheyrsla á ungum börnum og öðrum berskjölduðum einstaklingum að fara fram án þess að sakborningur sé viðstaddur, í sérstöku viðtalsherbergi og með hljóð- og myndupptökum, eða með myndfundabúnaði. Um leið og andmælaréttur er virtur, ættu þessar upptök að vera nothæfar sem dómögön⁸ til að forðast óþarfa endurtekningar.

⁸ Sjá greinar 23 og 24 í tilskipun 2012/29/ESB frá Evrópuþinginu og frá ráðinu 25. október 2012 þar sem sett eru fram lágmarksviðmið um réttindi, stuðning og verndun brotþola -réttinn til verndunar brotþola sem þurfa sérstaka verndun meðan á málsmeðferð stendur. Sjá einnig Viðmiðunarreglur frá ráðherranefnd Evrópuráðsins um barnvænt dómskerfi (2010).

Sérstök hugðarefni varðandi tiltekna hópa brotþola (t.d. hryðjuverk, mansal, heimilisofbeldi, kynferðisofbeldi)

39. Allir brotþolar verðskulda athygli lögreglu og löggæsluaðila og dómsyfirvalda en sumir verða að fá sérstaka athygli vegna eðlis áverka þeirra eða skaða eða alvarleika brotsins sem þeir hafa orðið fyrir.
40. Saksóknarar ættu að stefna að því að greina slík mál snemma og huga einkum að eftirfarandi, ef það er innan valdsviðs þeirra:
- Tryggja vitnisburð sem fyrst svo hann megi síðar nota sem málsgagn fyrir dómi;
 - Hefja snemma rannsókn og saksókn og fylgjast nægilega með niðurstöðum;
 - Koma í veg fyrir óþarflega endurtekningu á vitnisburði brotþola;
 - Skipa, þar sem það á við, hagsmunagæsluaðila fyrir barn sem tekur þátt í málsmeðferðinni;
 - Óska eftir ráðgjöf sérfræðings og móta nákvæmar spurningar fyrir sérfræðingana.

Heimilisofbeldi og kynferðisofbeldi

41. Heimilisofbeldi er yfirleitt skilgreint sem endurteknar árásir á löngum tíma, refsihækkandi árásarhneigð sakbornings, tilfinningaleg víxltengsl milli sakbornings og brotþola og einkennist af leynd (fer oftast fram á laun). Mjög oft vill brotþoli ekki vinna með löggæsluyfirvöldum vegna efnislegra og andlegra víxltengsla við sakborning, feimni og þeirrar hugsunar að sakborningur muni bæta ráð sitt. Brotþolar kunna einnig að gera stundum minna úr alvarleika aðgerða sakbornings, neita að bera vitni, breyta vitnisburði sínum eða axla hluta af sektinni. Ef brotþoli vill bera vitni veitir hann/hún yfirleitt mestar upplýsingar strax eftir brotið (mjög oft er það síðasta og alvarlegasta árásin; stundum kann það að vera fyrsta árásin, þegar barn á í hlut).
42. Saksóknarar, þar sem það er innan þeirra valdsviðs,⁹ ættu að stefna að snemmgreiningu þessara mála og huga einkum að eftirfarandi:
- Aðgreining atvika sem falla undir hugtakið heimilisofbeldi;
 - Þörf á tilhlýðilegri lagalegri flokkun atviks sem leiðir til heimilisofbeldis; að því er þetta varðar ættu þeir ekki bara að einbeita sér að nýjustu árásinni sem fékk brotþola til að leggja fram kæru, heldur huga einnig að fyrri saknæmum atvikum (hætta er á því að flokka fyrri árásir sem önnur brot eða síður saknæm brot);
43. Ofbeldi innan fjölskyldu, saknæmt fyrirbæri sem er oft nær ósýnilegt, krefst þess að rannsakendur og saksóknarar hlusti gaumgæfilega á brotþola til að greina, eins fljótt og auðið er, brot og að binda enda á ofbeldishegðun. Yfirheyrslur skulu vera með öllum nauðsynlegum lagalegum tryggingum. Einnig er mikilvægt að vinna með miðstöðvum og opinberum stofnunum og einkastofnunum sem gætu aðstoðað brotþola heimilisofbeldis.

⁹ Sjá einkum tilmæli Rec (2005)5 frá ráðherranefndinni til aðildarríkjanna um verndun kvenna gegn ofbeldi.

44. Til að forðast skaðlegar afleiðingar fyrir brotþola í daglegu lífi ætti að tryggja meðal annars, þar sem það á við, að ofbeldisfulli makinn en ekki brotþolinn víki af heimili fjölskyldunnar eða sæti nálgunarbanni og meinað að nálgast heimilið og að brotþoli geti haft gagn af nútímatækni eins og að hafa síma til að vara við þar til bær yfirvöld ef hætta er yfirvofandi.
45. Það er mikilvægt fyrir saksóknara, lögreglu og löggæsluyfirvöld að huga einkum að því að taka á móti og hlusta á þolendur kynferðisofbeldis, einkum er brotþoli er barn eða þroskaheftur einstaklingur.

Mansal

46. Mansal er sagnæmt athæfi í ýmsum myndum, svo sem mansal með flóttafólk, kynferðisleg misnotkun eða vinnuþrælkun¹⁰. Brotþolar eru oft varnarlausir einstaklingar sem hafa áhyggjur af eftirleik brotanna og að forðast hefnd brotamanna. Því er mikilvægt að saksóknarar, lögregla eða löggæsluaðilar og dómsyfirvöld hjálpi þeim að fá nauðsynlegan stuðning til að tryggja verndun þeirra og að hjálpa þeim úr brotaumhverfinu.
47. Viðkomandi yfirvald ætti einkum að huga að eftirfarandi atriðum:
- Skilvirk rannsókn máls;
 - Snemmaúðkenning brotþola eða mögulegs brotþola í mansali;
 - Tilhlýðileg lögmæt flokkun atburðar sem mansalsbrots og ekki sem annað og vægara brot;
 - Ígrunduð og virk verndun réttinda brotþola eða mögulegs þolanda mansals;
 - Meta ný form mansals, t.d. giftingar barna og/eða þvinguð hjónabönd og þægindahjónabönd, brotþolar neyddir (einkum börn) til að betla eða brjóta af sér;
 - Möguleg tengsl mansals og annarra brota sem tengjast ólöglegum fólksflutningum;
 - Beiting annarra úrræða en refsinga gagnvart þolendum mansals¹¹.
48. Innan ramma ólöglegra fólksflutninga þar sem lífi og heilsu farandfólks er oft stefnt í hættu ættu saksóknarar, lögregla og löggæsluyfirvöld einkum að huga að eftirfarandi atriðum:
- Möguleg tengsl milli ólöglegra fólksflutninga og mansals og mögulegs fjölda mansalsmála í tengslum við innflytjendur;
 - Auðkenning smyglara og sagnæmra smyglheta;

¹⁰ Sum hugtök -þrælahald, ánaud og þrælkunarvinna eru í dómaframkvæmd ECtHR varðandi 4. grein samningsins. Skilgreining þessara hugtaka ætti að vera nákvæm en sveigjanleg og geta átt við mismunandi kringumstæðum. Meðal málsmeðferðahliða 4. greinar eru jákvæðar skuldbindingar samningsríkja að saksækja og refsa fyrir hvert það brot sem hefur að markmið að halda einstaklingi sem þræl, í ánaud eða þrælkunarvinnu, - þ.e. málsmeðferðarskylda að rannsaka brot innan lögsögu ríkisins. Skilvirk rannsókn þarf að vera óhlutdræg, óháð, ítarleg og fullnægjandi, ganga hratt og geta sætt grandskoðun almennings, og er þá ekki fyrst og fremst spurt um árangur, heldur beittar aðferðir.

¹¹ Meginreglan um að refsa ekki þolendum mansals stríðir ekki gegn mannréttindum: Sjá ECtHR í málinu *Rantsev gegn Kýpverska og Rússneska ríkinu* og mál *Siliadion gegn franska ríkinu* – hluti af 4. grein samningsins. Sjá einnig samning Evrópuráðsins um aðgerðir gegn mansali (26. grein).

- Auðkenning brota sem tengjast ólöglegum fólksflutningum, t.d. fölsun skjala (skilríki, vegabréfsáritun, dvalarleyfi, skráning hælisleitenda) og tengsl smyglara við annað saknæmt athæfi (mansal, fíkniefnaneysla, eignabrot);
- Eftirlit með samfélagsmiðlum (auglýsing þjónustu, ráðning bílstjóra, upplýsingar um flutningsleiðamótun, aðstæður í áfangalöndum, auglýsingar, t.d. „vantar farþega“);
- Áhersla á fylgdarlaus börn eða aðra einangraða einstaklinga -þeir eru líklegri til að vera mögulegir þolendur mansals vegna viðkvæmrar stöðu;
- Samhengi ólöglegra fólksflutninga og hryðjuverk og möguleg víxl tengsl.

Hryðjuverk

49. Hryðjuverk valda oft brotaþolum miklum áverkum og einangrun eftir atburði. Því er mikilvægt að saksóknarar, samkvæmt lögum valdsviði þeirra og um leið og staðreyndir eru þekktar, hugi að örlögum brotaþola í rannsóknum og meðan á allri málsmeðferðinni stendur¹².
50. Einkum er mikilvægt fyrir fjölskyldu og ættingja brotaþola að fá upplýsingar sem fyrst af örlögum þeirra. Tilkynning um ástand þolenda, hvort þau séu meidd, látin eða þeirra saknað, skal vera með mannúðlegum hætti. Fjölskylda og ættingjar ættu einnig að fá fullnægjandi og fría neyðaraðstoð en um leið ber að tryggja virðingu fyrir friðhelgi þeirra.
51. Gera ber allar varúðarráðstafanir þegar líkum og munum þolenda hryðjuverka er komið til skila.
52. Saksóknarar ættu einnig að leitast við að miðla þolendum, þar sem það á við, traustar upplýsingar um staðreyndir og framvindu rannsókna og huga einkum að því að upplýsa þolendur áður en fjölmiðlar fá upplýsingar eða miðla þeim.
53. Þolendur hryðjuverka verða fyrir alvarlegum líkamlegum og andlegum áföllum en einnig efnahagslegum. Saksóknarar ættu að tryggja eftir fremsta megni hraða vinnslu mála sem greiðir fyrir tafarlausum og hæfilegum bótum fyrir orðið tjón.

Notkun sérstakra úrræða eða verklags til að vernda og endurhæfa þolendur/vitni

Stuðningur og aðstoð

54. Nægilegt efni, mannaflí og fé þar til að veita viðeigandi verndun og aðstoð til handa þolendum og vitnum. Í mannafla skal meðal annars hafa sérhæfða saksóknara en einnig sálfræðinga, uppeldisfræðinga og aðra bæra sérfræðinga.
55. Þar sem opinberar stofnanir og frjáls félagasamtök gegna oft mikilvægu hlutverki í framfylgingu áætlana og verkefna varðandi aðstoð við þolendur og vitni, ætti að koma á virku samstarfi við þau.
- Vitnisburður þolenda og vitna einkum þegar þau eru viðkvæm: að geta veitt eiðsvarinn vitnisburð, mat á áhættu og aðrar verndarráðstafanir

¹² Sjá einnig Viðmiðunarreglur um verndun þolenda hryðjuverkaaðgerða frá ráðherranefndinni 2. mars 2005.

56. Til að forðast afleiddan niðingshátt, ættu saksóknarar að meta með viðtölum við þolendur og vitni, einkum þegar þau eru viðkvæm, hvort þau séu líkleg til að veita gagnlegar upplýsingar fyrir málið.
57. Varnarlausir þolendur og vitni skulu vera fyrirfram upplýsing um afleiðingar og umfang yfirheyrslu.
58. Saksóknurum ber að virða rétt barna til að hafa viðeigandi fulltrúa viðstadda málsmeðferð.
59. Þar sem þörf er á eiðsvörnum vitnisburði, ætti að upplýsa þolanda eða vitni um afleiðingar slíks vitnisburðar.
60. Í þeim réttarkerfum þar sem hægt er að óska eftir að þolandi/vitni sverji eið, þegar því er mótmælt þar sem hann/hún er trúlaus eða það stríðir gegn trúarskoðunum, hætti hann/hún að fá að staðfesta með drengskaparyfirlýsingu og þetta ætti að viðurkenna sem jafngildi svarins eiðs hjá viðkomandi.
61. Þátttaka sérlegra viðkvæmra þolenda og vitna í meðferð sakamála ætti að vera með fyrirvara um áhættugreiningu sem leiðir í ljós mögulegar ógnanir í garð viðkomandi, til að veita megi tilhlýðileg og hófleg verndarúrræði og til að fylgjast megi með skilvirkni þeirra.

Áhrif neitana eða ófærni barna, þroskaheftra eða annarra viðkvæmra aðila að bera vitni.

62. Með fyrirvara um lög er heimilt að yfirheyra einstaklings án tillits til aldurs ef honum/henni er kunnugt um aðstæður viðkomandi sakamáls. Ef upp kemur fyrir yfirheyrslu barns efi um hvort barnið sé fært um að skilja rétt og túlka kringumstæður sakamálsins eða hvort málsmeðferðin gæti haft neikvæð andleg áhrif á barnið, þá ætti málsmeðferð eingöngu að fara fram á grundvelli mats sérfræðings.
63. Það er á valdi dómstólsins að ákveða, með aðstoð sérfræðinga, hvort þroskaheftur einstaklingur geti borið vitni, miðað við hæfni viðkomandi að skilja og lýsa tilhlýðilega kringumstæðum málsins og að það hafi ekki áhrif á heilsu hans/hennar.

Aðstoð sérfræðinga við þolendur og vitni

64. Þolendur og vitni sem eiga erfitt með að skilja spurningar og leggja fram gögn geta borið vitni með hjálp viðeigandi sérfræðinga, á fyrra stigi meðferðar sakamáls og á meðferðarstigi til að tryggja skýr samskipti.
65. Sérfræðingi er heimilt að útskýra spurningu fyrir vitni, sem og svör vitnis til að tryggja tilhlýðileg samskipti við saksóknara og dóminn. Þátttaka sérfræðings dregur ekki úr þeirri skyldu saksóknara að tryggja að spurningar fyrir þolendur og vitni séu viðeigandi og samsvari greindarstigi viðkomandi. Landslög og/eða aðrir gerningar ættu að sjá fyrir reglum um viðeigandi framkomu sérfræðinga að þessu leyti.

Sérstakar ráðstafanir varðandi leyfanleika gagna

66. Landslög ættu að sjá fyrir sérstöku fyrirkomulagi til að tryggja leyfanleika aflaðra gagna með sérstökum aðferðum. Myndupptaka yfirheyrslna, yfirheyrsla á öðrum stað með fjarfundabúnaði/sjónvarpstengingu eða sýning á upptöku af yfirheyrslu er möguleg í þessu samhengi. Þetta fyrirkomulag ætti að veita viðeigandi tryggingar fyrir réttlátri málsmeðferð fyrir dómi með virðingu fyrir tryggingum jafnræðisreglunnar að

Því er varðar ákræða samkvæmt grein 6.3 (d) í ECHR, tryggja áreiðanleika gagna og vernda réttindi þeirra sem vitnisburðurinn beinist gegn.

Forðast yfirheyrslu vitna og þolenda mörgum sinnum og gagnspurningar um einkalíf þeirra.

67. Þar sem það er innan starfssvið saksóknara ættu þeir að gera ráðstafanir til að draga úr fjölda yfirheyrsla barna, þroskaheftra og almennt viðkvæmra einstaklinga. Þessa einstaklinga ætti að spyrja aðeins einu sinni ef það er mögulegt og aðeins ef brýn þörf er á því. Yfirheyrslan ætti að vera eins víðtæk og mögulegt er til að forðast endurtekningar. Þegar sálfræðingur eða annar sérfræðingur telur að bein yfirheyrsla kunni að skaða barn eða þroskaheftan einstakling, ætti að skoða þann möguleika að láta yfirheyrslu fara fram með viðeigandi tæknilegum leiðum.
68. Bein samskipti milli viðkvæmra þolenda/vitna og meints sakbornings ættu að vera eins takmörkuð og mögulegt er, einkum í málum sem varða kynferðislega misnotkun, kynferðisofbeldi og kynferðisbrot, og einunigs þegar þess er brýn þörf til að tryggja réttláta málsmeðferð. Þetta kann að fela í sér að heimila brotaþola/vitni að gefa vitnisburð á bak við skerm eða álíka búnað til að þolandi/vitni þurfi ekki að sjá sakborning.

Möguleiki að loka réttarhaldi fyrir almenningi

69. Almennt eiga réttarhöld að vera opin almenningi. Við mjög afmarkaðar kringumstæður ættu landslög að gera ráð fyrir þeim möguleika að loka þinghaldi (í mynd) (til dæmis þar sem nærvera almennings getur skaðað rétt þolanda eða vitnis til friðhelgis einkalífs eða getur skaðað barn andlega eða með öðrum hætti). Í öllum tilvikum ákveður dómstóllinn þetta og tryggir alltaf að kröfurnar um réttláta málsmeðferð og gegnsæi séu virtar.

Hlutverk saksóknara og annarra aðila í framfylgingu þessar réttinda og ef brotið er gegn þeim

70. Saksóknarar, þar sem það á við, ættu að vinna með lögreglu og löggæslustofnunum og dómsyfirvöldum, stuðningsmiðstöðvum þolenda, málamiðlunar-og sáttumleitunardeildum og frjálsum félagasamtökum. Saksóknari, eins og við á, ætti að vinna með stofnunum (félagsþjónustur, félagsmiðstöðvar, sjúkrahús, menntastofnanir, vitnavernd og þolendaverndarstöðvar) eða beina þolendum til slíkra stofnana til að þeir njóti stuðnings og aðstoðar (lagaleg, andleg, fjármálaleg varðandi húsnaði, menntun og atvinnu) til að greiða fyrir bata eftir áfall.
71. Upplýsa ber þolanda um tiltæka kosti eins og málamiðlun, sáttumleitanir og uppbyggilegt réttarfar varðandi aðgang að réttlæti¹³. Með hliðsjón af aldri, þroska og andlegri færni hans/hennar ætti að upplýsa þolanda að því er þetta varðar um áhættur og kosti tiltækra möguleika.

¹³ Þessi aðferð er einnig krafa í Grunnreglum SP um notkun uppbyggilegrar réttvísi í sakamálum (2002) og tilmælum Evrópuráðsins nr. R (99)19 um málamiðlun í sakamálum.

72. Saksóknari, eftir því sem við á, ætti að gera nauðsynlegar ráðstafanir til að veita þolendum fullnægjandi upplýsingar um stuðningsþjónustu og lagaúrræði, á máli sem þeir geta skilið ¹⁴.
73. Saksóknari ætti þar sem það á við að nota öll lagaúrræði gegn tilhæfulausum ákvörðunum lögreglu og annarra löggæsluyfirvalda sem valda þolendum og vitnum skaða.

5. Fræðsla

74. Fagleg fræðsla sem er réttur og skylda fyrir saksóknara almennt, er mikilvæg á sviði með möguleg félagsleg, heilbrigðisleg og andleg áhrif, svo sem samband við þolendur og vitni í sakamálum og viðkvæma einstaklinga sem tengjast meðferð sakamála. Í fræðsluáætlunum ætti að vera miðlun upplýsinga og reynslu á góðum starfsháttum og rekstrarlíkönum á landsvísu, svæðisvísu og alþjóðavísu.
75. Verndun réttinda brotþola og vitna ætti að vera viðurkennd sem grundvöllur fyrir sanngjarnri málsmeðferð laga og réttlátri meðferð fyrir dómi. Því ætti þetta efni að vera innifalið í menntun saksóknara, bæði upphaflegri menntun og starfsfræðslu þeirra til að þetta verði mikill þáttur í faglegri þekkingu þeirra og síðum.
76. Tilteknar tegundir brota eru sérlega erfiðar viðfangs að því er varðar brotþola/vitni. Til dæmis þegar um er að ræða skipulagða glæpi, hryðjuverk eða tölvuglæpi, geta vitni talið sig berskjölduð fyrir yfirvofandi hótunum; í kynferðisbrotum eða heimilisofbeldi eða eltihrellingu þurfa viðkvæmir þolendur/vitni að sæta tilteknum hömlum; í netbrotum getur þolandi upplifað sig hjálparvana gegn hótunum, auðkennisstuldi o.s.frv.
77. Saksóknarar sem þekkja vel möguleg andleg áhrif þessara þátta á viðkomandi einstaklinga og viðeigandi aðferðir til að ná sambandi við viðkvæma einstaklinga eru betur í stakk búnir til að fást við þá. Sérhæfð fræðsla er því æskileg með aðild bæði rannsakenda og meðlima annarra faggreina en einnig sérfræðinga úr öðrum greinum og frá frjálsum félagasamtökum.
78. Fræðsla ætti að snúast um hæfilegar aðferðir fyrir ólíka þolendur og vitni, varðandi verndun þeirra og virðingu og virkni réttinda þeirra innan ramma sakamálemeðferðar. Viðeigandi rannsóknaraðferðir og yfirheyrslutækni ætti að meta til að fá sannan og ítarlegan vitnisburð og forðast um leið neikvæð áhrif á viðkomandi einstakling.
79. Hæfir og þjálfaðir saksóknarar geta komið að þjálfun starfsfólks embættisins, lögreglu og annarra löggæslustofnana, til að allt löggæslusviðið búi yfir sömu fagþekkingu og síðum og hafi sömu tæki til starfa.

¹⁴ Sjá samning Evrópuráðsins um verndun og baráttu gegn ofbeldi gagnvart konum og heimilisofbeldi (2011).

6. Alþjóðleg samvinna

80. Vegna útbreiddrar alþjóðavæðingar á ýmsum þáttum félagslífs er alþjóðlegt samstarf gegn brotum, þar á meðal samstarf lögreglu og dómsyfirvalda sem og tæknileg aðstoð, æ mikilvægari til að vernda réttindi vitna og þolenda í meðferð sakamála, einkum í hryðjuverkamálum og fjölþjóðlegum brotum svo sem mansal og viðskipti með líffæri, kynferðisleg misbeiting og kynferðisofbeldi gegn börnum og tölvuglæpir.
81. Hlutverk saksóknara varðandi alþjóðlegt samstarf við að berjast gegn brotum og þannig í verndun vitna og réttinda þolenda er afar mikilvægt, einkum varðandi formlega og óformlega miðlun á sérkunnáttu og upplýsingum, bæði samkvæmt beiðni eða án beiðna (t.d. miðlun fingrafara og lífsýna), framsal¹⁵, gagnkvæma lagaaðstoð¹⁶, flutning málsmeðferðar í sakamálum¹⁷ og samning um þvætti, leit, hald og upptöku ávinnings af afbrotum¹⁸. Viðleitni til að uppfæra og auka núverandi lagagrunn fyrir slíkt samstarf ætti að halda áfram með virkri þátttöku allra embætta saksóknara í Evrópu.
82. Alþjóðlegt samstarf um upptöku eigna erlendis og endurheimt þeirra er afar mikilvæg fyrir brotþola¹⁹. CCPE hvetur því aðildarríki til að móta og efla sameiginlegan lagagrundvöll fyrir endurheimt á uppteknum eignum í alþjóðlegu samstarfi.
83. Saksóknarar ættu að þekkja vel og nota viðkomandi alþjóðlega gerninga við verndun þolenda og vitna, einkum Evrópusamning um bætur til þolenda ofbeldisbrota (1983, CETS, nr. 116)²⁰ og nýlega samninga Evrópuráðsins um sakamál með ákvæðum sem varða verndun réttinda þolenda og vitna og fjölskyldna þeirra²¹.
84. Saksóknarar ættu einnig að nota í alþjóðasamstarfi nýjar tækniáferðir í sem ríkustum mæli til að tryggja lögmæt réttindi brotþola og vitna (t.d. möguleikinn að gefa

¹⁵ Sjá, í fyrsta lagi Evrópusamning um framsal (1957, ETS nr. 24) og 4 viðbótarbókanir við hann (1975, ETS nr. 086; 1978, ETS nr. 098; 2010, CETS nr. 209; 212, CETS nr. 212).

¹⁶ Sjá í fyrsta lagi, Evrópusamning um gagnkvæma aðstoð í sakamálum (1959, ETS nr. 30) og 2 viðbótarbókanir við hann (1978, ETS nr. 099; 2001, ETS nr. 182).

¹⁷ Sjá Evrópusamning um flutning málsmeðferðar sakamála (1972, ETS nr. 073).

¹⁸ Sjá t.d. samningur um þvætti, leit, hald og upptöku ávinnings af afbrotum (1990, ETS nr. 141) og Samning Evrópuráðsins um þvætti, leit, hald og upptöku ávinnings af afbrotum og um fjármögnun hryðjuverka (2005, CETS nr. 198).

¹⁹ Sem nýjung í núverandi kerfi leggur Evrópusamningurinn um þvætti, leit, hald og upptöku ávinnings af brotum og fjármögnun hryðjuverka (2005) þá skyldu á aðila að setja í forgang að skila uppteknum eignum til aðila sem um það biðja, að því marki sem landslög heimila, og sé þess óskað, að tryggja að brotþolar fái bætur eða að uppteknum eignum sé skilað til lögmætra eigenda sinna (25. grein, 2. mgr.).

²⁰ Þessi samningur öðlaðist gildi 1. febrúar 1988 og hefur til þessa fengið 26 staðfestingar/samþykki og átta undirskriftir sem staðfesting hefur ekki fylgt, og er þetta fyrsti alþjóðlegi samningurinn sem er helgaður verndun réttinda þolenda til bóta sem er gerður innan ramma Evrópuráðsins.

²¹ Sjá t.d. Samning Evrópuráðsins um varnir gegn hryðjuverkum (2005, CETS nr. 196), 13. grein; Samningur Evrópuráðsins um aðgerðir gegn mansali (2005, CETS nr. 197), kafli III; Samningur Evrópuráðsins um vernd barna fyrir kynferðislegri misnotkun og kynferðisofbeldi (2007, CETS nr. 201), kafli IV; Samningur Evrópuráðsins um varnir og baráttu gegn ofbeldi gegn konum og heimilisofbeldi (2011, CETS nr. 201), kafli IV; Samningur Evrópuráðsins um fölsun lyfjavara og álfka brota varðandi ógnir almannaheilsu (2011, CETS nr. 211), Kafli IV; Samningur Evrópuráðsins um hagræðingu íþróttauúrslita (2014, CETS nr. 215), 21. grein; Samningur Evrópuráðsins gegn viðskiptum með líffæri manna (2015, nr. 216), kafli IV.

vitnisburð erlendis án þess að þurfa ferðalag, einkum með myndfundabúnaði og að taka við rafrænum gögnum frá öðrum löndum).

85. Saksóknarar ættu að nota og styðja núverandi alþjóðasamstarf eins og EuroJust og dómstólanetið (eins og evrópska dómstólanetið). Einnig ætti að nota í ríkum mæli nútímasamstarfstæk eins og skipulagða afhendingu, leynirannsóknir og sameiginleg rannsóknarteymi.
86. Með hliðsjón af hvítbókinni um fjölþjóðlega skipulagða glæpi (2014), einkum ákvæði sem varða styrkingu á alþjóðlegri samvinnu dómskerfa og vitnavernd, sér CCPE hag í að framkvæma úrræði sem kveðið er á um í aðgerðaáætlun Evrópuráðsins um baráttu gegn fjölþjóðlegum skipulögðum glæpum (2016-2020)²² sem felur meðal annars í sér samræmingu alþjóðlegrar vitnaverndar með úthlutun hæfilegs fjár, mótun viðmiðunarreglna um réttindi og skyldur vitna í vernd og uppfærsla á viðkomandi gerningum og birtu efni Evrópuráðsins²³.
87. Alþjóðlegt samstarf varðandi vitnavernd ætti að þróa frekar og taka um leið mið af góðum starfsháttum innanlands og utan á þessu sviði.²⁴

²² Doc. CPDC (2015) 17 Lokagerð, 2. mars 2016.

²³ Einkum tilmæli Rec(2005)9 um verndun vitna og samverkamanns, „Verndun vitna í alvarlegum brotamálum- Fræðsluhandbók fyrir löggæslufólk og réttarkerfið“ (2006). „Hryðjuverk; verndun vitna og samstarfsmanna réttarkerfis“ (2006).

²⁴ Sjá, t.d. UNDCP frumvarp um vitnavernd (2000) og samningur um verndun aðila að meðferð sakamála, undirritaður innan ramma samveldis sjálfstæðra ríkja þann 28. nóvember 2006 og öðlaðist gildi 13. apríl 2009.

TILMÆLI

1. Saksóknurum ber að sinna skyldum sínum með sem mestum gæðum og skilvirkni, við að vernda réttindi brotþola og vitna á öllum stigum málsmeðferðar, þar á meðal við fullnustu dómsúrskurðar.
2. Í réttarkerfum ættu að vera ítarleg ákvæði um réttindi og verndarúrræði fyrir brotþola og vitni sem allir aðilar að meðferð sakamáls ættu að virða. Einkum þegar brotþolar og vitni eru berskjölduð ættu þau að fá viðeigandi umönnun, ráðgjöf og stuðning.
3. Þolendur og vitni ættu að fá réttláta meðhöndlun og vera sýnd virðing hjá embætti saksóknara og fá upplýsingar um öll réttindi sín, þar á meðal rétt á forsvari og aðild og ber að bregðast skjótt við þörfum þeirra (með því að tryggja verndarráðstafanir, skaðabætur, o.s.frv.)
4. Á öllum stigum málsmeðferðar ættu saksóknarar að hafa að markmiði að vernda mannlega reisn, friðhelgi og fjölskyldulíf og persónulegt öryggi brotþola og vitna og tryggja málsmeðferðarréttindi þeirra, þar á meðal rétt til upplýsinga um framvindu málsmeðferðar og rétt þolenda til að fá lagaaðstoð og bætur, þar sem það á við.
5. Saksóknarar, lögregla og löggæslustarfsfólki sem sinnir meðferð sakamála ætti að vera fært um að beita sérstökum verndarráðstöfunum samkvæmt kringumstæðum sakamálsins og að því marki sem líf, heilsa og eignir brotþola/vitna eða fjölskyldna þeirra eru í húfi.
6. Saksóknarar skulu búa yfir nauðsynlegri hæfni til að saksækja sérstaklega viðkvæm mál, eins og vegna hryðjuverka, mansals, heimilisofbeldis og kynferðisofbeldis og vinna með öllum viðkomandi aðilum, opinberum og einkaaðilum, til að meðhöndla slík mál með skilvirkari hætti og til að forðast afleiddan niðingshátt. Sérþjálfuð teymi saksóknara mætti koma á fót fyrir þetta ef þörf krefur.
7. Saksóknarar skulu hafa fullnægjandi mannafla, efni og fjármuni til að veita brotþolum og vitnum viðeigandi vernd og aðstoð. Brotþolar skulu einnig fá upplýsingar um svæðisbundnar og alþjóðlegar kæruleiðir og hvernig skuli fá aðgang að þeim.
8. Brotþolar ættu að fá upplýsingar um tiltæka kosti fyrir aðgang að réttvísi svo sem málamiðlun, sáttumleitanir eða uppbyggilega réttvísi.
9. Verndun réttinda brotþola og vitna, einkum þegar þau eru berskjölduð, sem og fullnægjandi nálgun að ólíkum tegundum vitna/brotþola, ætti að vera hluti af frumfræðslu og starfsfræðslu saksóknara til að það verði stór þáttur í fagþekkingu þeirra og síðum.
10. Saksóknarar ættu að nota og styðja í þágu hagsmuna brotþola og réttarkerfis núverandi alþjóðlega samstarfsaðila og efla mótun núverandi og nýrra gerninga í alþjóðasamvinnu. Einkum ber að huga að í þessu tilliti að upptöku ávinnings af brotum og endurheimt haldlagðra eigna.